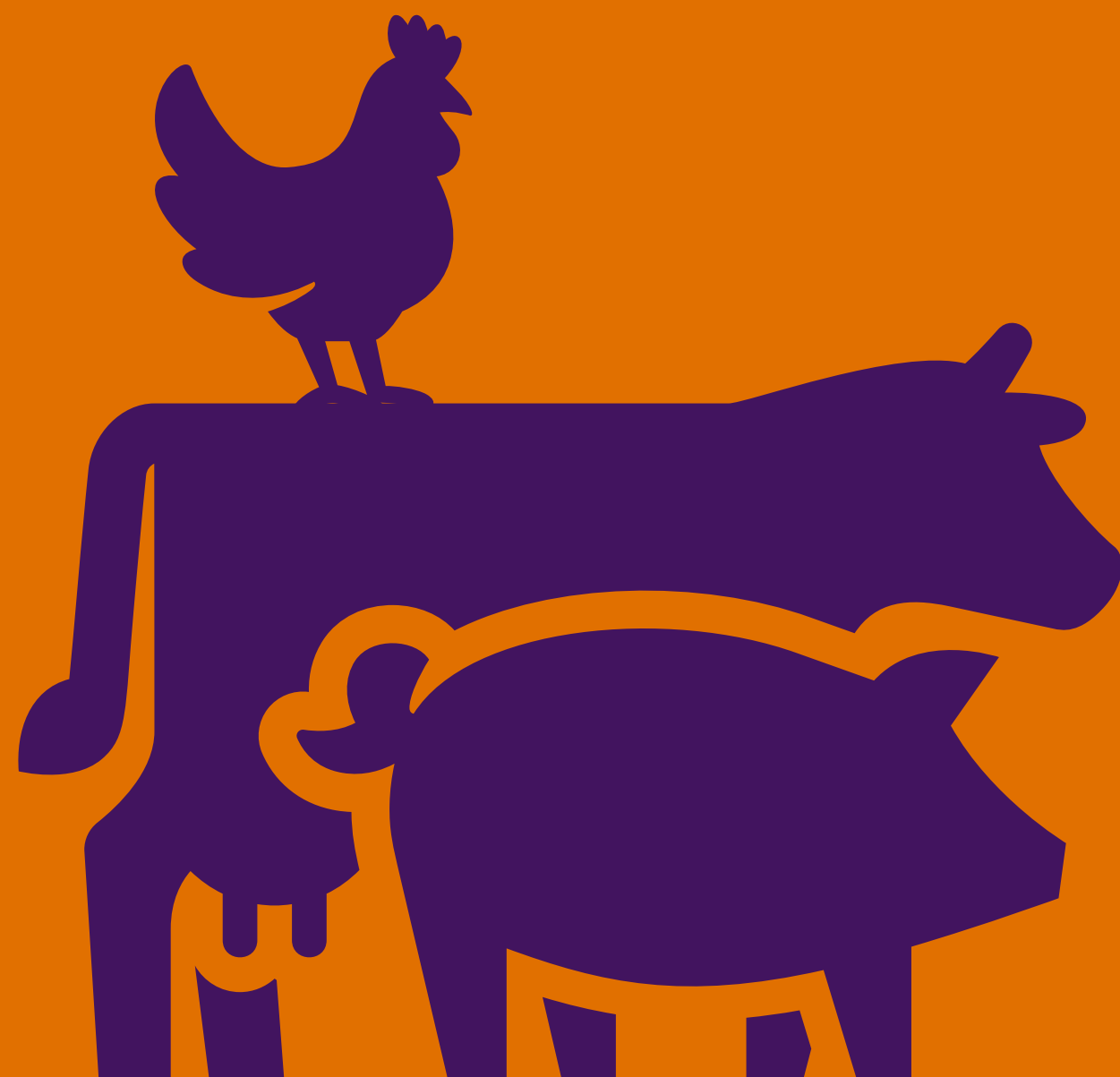

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Feitenreconstructie Tijdlijn: Slachterijen

Periode: maart 2020 tot en met februari 2022

Programmadirectie Nafase COVID-19

Leeswijzer

Deze feitenreconstructie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) betreft de periode maart 2020 tot en met februari 2022 en is voornamelijk gebaseerd op openbare bronnen (zoals Kamerstukken en nieuwsberichten). Dit document is daarnaast gebaseerd op het overzicht dat door de Directie Publieke Gezondheid (PG) is bijgehouden. Daarin is tevens een overzicht opgenomen waarin de verantwoordelijkheidsverdeling met betrekking tot slachterijen uiteen wordt gezet. Daarnaast is input verwerkt van de beleidsdirectie(s) van VWS die betrokken was (waren) bij het thema van deze tijdlijn.

Die verdeling is als volgt:

- **Slachterijen** zijn, op grond van hun zorgplicht als werkgever, verantwoordelijk voor het naleven van de RIVM-richtlijnen. De werkgever moet de werknemer in staat stellen zijn werk veilig en gezond te doen. Dit betekent onder andere dat de werkgever inventariseert welke risico's er zijn en hoe hij deze gaat aanpakken. Daarnaast zijn slachterijen verantwoordelijk voor voedselveiligheid en dierenwelzijn.
- Het **ministerie van LNV** is verantwoordelijk voor regie/coördinatie, dierenwelzijn, voedselproductie, voedselkwaliteit en de classificatie van karkassen.
- Het **ministerie van VWS** is verantwoordelijk voor de volksgezondheid, verzoeken van het RIVM, het contact met de veiligheidsregio's en testbeleid.
- De **veiligheidsregio's** zijn verantwoordelijk voor regionale crisisbeheersing en nemen op basis van advies van de GGD beheersmaatregelen, zoals het stilleggen van bedrijven of het opleggen van arbeidsverboden of quarantaine aan medewerkers.
- De **GGD** is verantwoordelijk voor de uitvoering van beleid rondom volksgezondheid, testen en quarantaine en adviseert de veiligheidsregio over de te nemen maatregelen.
- De **NVWA** is toezichthouder voor voedselveiligheid en dierenwelzijn en is werkgever van de keuringsmedewerkers in de slachterijen. De NVWA kan de werkzaamheden in het slachthuis staken waardoor het slachtproces stil komt te vallen. De NVWA is vanuit haar verantwoordelijkheid als werkgever er voor verantwoordelijk dat haar toezichthouders en de officiële assistenten in dienst van Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS) veilig hun werk kunnen doen.
- Het **ministerie van SZW** is verantwoordelijk voor de arbeidsomstandigheden binnen slachterijen en zorgt vanuit het aanjaagteam voor de bescherming van arbeidsmigranten.
- De **Inspectie SZW (ISZW)** is toezichthouder voor de arbeidsomstandigheden in de slachterijen en op ongezonde en onveilige situaties op de werkplek. Dit geldt ook voor ongezonde en onveilige situaties als gevolg van het risico op besmetting met het coronavirus (niet in huisvesting en vervoer arbeidsmigranten). De ISZW kan op verschillende manieren handhavend optreden, door bijvoorbeeld een formele eis op te leggen met te treffen maatregelen.

De feitenreconstructie start met een kort overzicht van de belangrijkste kantelmomenten. Kantelmomenten zijn cruciale momenten en/of belangrijke koerswijzigingen in de bestrijding van de coronapandemie. De kantelmomenten zijn in de feitenreconstructie die volgt in meer detail te vinden.

De feitenreconstructie eindigt met een addendum over het RIVM onderzoek “koude ruimtes” en de Eindverantwoording Samenwerkingsplatform. Arbeidsmigranten en COVID-19. Het addendum is gebaseerd op interne documenten (voornamelijk interne verslagen en e-mails). Voor informatie over andere onderwerpen tijdens de coronapandemie wordt verwezen naar de desbetreffende tijdlijnen.

Namen en functienamen van medewerkers van het ministerie van VWS worden in de feitenreconstructie vervangen door “ambtelijk VWS” en namen van medewerkers van andere organisaties zijn vervangen door “functionaris”.

Gebruikte hyperlinks in sommige bronvermeldingen zijn mogelijk na verloop van tijd niet meer toegankelijk.

De Bestuursraad VWS heeft de inhoud van deze tijdlijn vastgesteld op 9 juli 2021.

Instructie

Dit document is interactief. Dat betekent dat informatie - naar wens en op maat - uitgebreid kan worden.

- **Algemeen:** als de cursor (of het handje) verandert in een wijzende vinger dan is er sprake van een interactief element.
- **Oranje schuin en dikgedrukte** tekst gaat naar extra informatie binnen dit document
- **Blauwe onderstreepte** woorden linken naar internetpagina's buiten dit document.
- Klik op het icoon om naar het overzicht met de kantelmomenten te gaan.
- Met de blauwe en witte pijlen kunt u naar links en rechts navigeren.
- Na het volgen van een interne link naar de verklarende woordenlijst kunt u terug naar de lopende tekst door op het pijltje **Keer terug** naast het woord te klikken.
- Na het volgen van een interne link naar de eindnoten¹ of *bronnen* kunt u terug naar de lopende tekst door in het overzicht op het cijfer voor de eindnoot te klikken.

Kantelmomenten

1. De eerste uitbraak komt aan het licht

Op 4 mei meldt Foodbedrijf Vion dat bij 26 bewoners van een woonunit voor arbeidsmigranten in Velp coronabesmetting is vastgesteld. Volgens de GGD Gelderland-Midden zijn de betreffende arbeidsmigranten in isolatie gegaan. Op de vestiging draait de productie normaal.

[Ga naar hoofdstuk 2 >>](#)

2. Er ontstaat discussie over de steekproef die door vakbond FNV is uitgevoerd

Op 13 mei worden in diverse media de standpunten van de betrokken partijen naar voren gebracht. De vakbond FNV is van mening dat er hard moet worden ingegrepen in de vleessector om coronabesmettingen te voorkomen, naar aanleiding van een enquête onder 1.500 leden in de vleesverwerkende industrie. De Centrale Organisatie voor de Vleessector (COV) en de ISZW stellen daarentegen dat er voldoende maatregelen worden genomen door de vleesindustrie. Op 14 mei worden er Kamervragen gesteld door het lid De Groot (D66) over deze berichtgeving.

[Ga naar hoofdstuk 2 >>](#)

3. De tweede uitbraak komt aan het licht

Op 20 mei worden coronabesmettingen geconstateerd bij Vion in Groenlo. Van de in totaal 657 geteste medewerkers, testen er uiteindelijk 147 medewerkers (22%) positief. De Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland (VNOG) neemt beheersmaatregelen: Vion Groenlo moet sluiten tot 5 juni 2020. Er geldt een gebiedsverbod voor alle medewerkers die besmet zijn en hun nauwe contacten. Besmette medewerkers en hun nauwe contacten gaan in quarantaine en er worden verscherpte maatregelen opgelegd.

[Ga naar hoofdstuk 2 >>](#)

4. Ministers LNV en VWS geven de GGD'en opdracht om in alle slachthuizen te gaan testen op mogelijke besmettingen

Op 27 mei verstuurt VWS de uitwerking van deze opdracht aan de GGD GHOR met het verzoek om enerzijds in kaart te brengen wat de situatie is bij de slachthuizen en om anderzijds een aanpak uit te werken om alle medewerkers en inspecteurs in alle slachthuizen te testen.

[Ga naar hoofdstuk 2 >>](#)

5. Vion Apeldoorn sluit vanwege het niet naleven van maatregelen

Op 27 mei sluit op besluit van de voorzitter van de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland ook Vion in Apeldoorn, nadat geconstateerd wordt dat de RIVM-maatregelen worden overtreden. De medewerkers van de fabriek zijn volgens de politie die ochtend te dicht op elkaar vervoerd.

[Ga naar hoofdstuk 2 >>](#)

6. Van Rooi Meat Helmond sluit nadat uit een steekproef besmettingen blijken

Op 28 mei besluit de Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost dat Van Rooi Meat in Helmond tot 2 juni sluit, nadat uit een steekproef bleek dat 21 van de 130 geteste personen besmet waren geraakt met het coronavirus.

[Ga naar hoofdstuk 2 >>](#)

Kantelmomenten (vervolg)

7. Verzoek aan GGD'en om in alle slachthuizen te gaan testen lijkt niet haalbaar

Op 29 mei wordt door de GGD'en aangegeven dat dit heel veel werk is. Ze stellen voor om te starten met steekproeven bij alle slachterijen en op basis daarvan vervolgstappen te bepalen.

[Ga naar hoofdstuk 2 >>](#)

8. Oplevering plan van aanpak 'risicovolle ketens'

Op 29 juni verschijnt het definitieve plan van aanpak vanuit de veiligheidsregio Gelderland-Midden (namens de voorzitters en directeuren Publieke Gezondheid (DPG'en) van de andere veiligheidsregio's) waarin de risicogerichte en gefaseerde aanpak m.b.t. slachterijen uiteen wordt gezet. Doel van het document is het voorkomen en inperken van COVID-19 besmettingen onder arbeidsmigranten en andere directe betrokkenen binnen risicovolle ketens zoals de vlees- en pluimvee verwerkende industrie. Hiermee is tevens een duidelijke structuur afgesproken tussen de vele actoren en met name de veiligheidsregio's en GGD'en.

[Ga naar hoofdstuk 3 >>](#)

Samenvatting

Nadat in Duitsland en de Verenigde Staten veel besmettingen met het coronavirus werden geconstateerd in de vleesverwerkende industrie, raakt begin mei 2020 ook in Nederland een groot aantal medewerkers van Foodbedrijf Vion besmet. De oorzaak van de uitbraak in juist deze sector lijkt te liggen in een combinatie van de arbeidsomstandigheden, het vervoer naar de werkplek en de woonsituatie van met name arbeidsmigranten. Daarnaast lijkt ventilatie een rol te spelen: het (zware) werk vindt plaats in ruimtes waar de lucht wordt gecirculeerd en gekoeld tot 10 graden Celsius met weinig toevoer van verse lucht. Achteraf blijkt dat de koelcellen geen grote rol spelen in de besmettingen. Geconstateerd wordt dat het afstand houden tussen medewerkers het belangrijkste is om besmetting met het virus te voorkomen.¹

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is als departement hoofdverantwoordelijk voor de veiligheid van de NVWA-toezichthouders en de officiële assistenten in dienst van Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS), VWS ondersteunt met name door in gesprek te gaan met de GGD'en over het testen van (alle) medewerkers van slachthuizen. De GGD'en zijn hier terughoudend in om twee redenen: ten eerste zou er dan sprake zijn van asymptomatisch testen (op dat moment is dat niet conform beleid) en daarnaast hebben de GGD'en hier te weinig capaciteit voor, in verband met het nieuwe testbeleid dat per 1 juni geldt, waarbij iedereen met klachten zich kan laten testen. Begin juni wordt met de vleessector een risico-gestuurde aanpak en structuur afgesproken, met heldere afspraken over hoe te handelen bij uitbraken (zowel beleidsmatig als uitvoerend). Mede door de heldere structuur die werd afgesproken tussen de verschillende betrokken actoren werden de uitbraken minder.

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Maart

April

Mei

Juni

1. Maart 2020

10

Op 23 maart stuurt de NVWA een brief aan slachthuizen waarin de oproep wordt gedaan om de RIVM-richtlijnen na te leven. In deze brief worden de bedrijven opgeroepen om hiervoor protocollen op te stellen. De NVWA wijst de slachterijen nogmaals nadrukkelijk op hun verantwoordelijkheid om het werk conform de RIVM-richtlijnen uit te voeren.^{2 3}

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Maart

April

Mei

Juni

2. Mei 2020

04

Op 4 mei meldt Foodbedrijf Vion, met vestigingen in Nederland en Duitsland, dat bij 26 bewoners van een woonunit voor arbeidsmigranten in Velp een coronabesmetting is vastgesteld. Een deel van deze bewoners werkt bij Vion in Scherpenzeel. Op de vestiging van Vion in Bad Bramstedt in Noord-Duitsland is het slachten tijdelijk stopgezet omdat 51 van de 115 geteste medewerkers positief zijn getest. Het bedrijf schrijft op zijn website dat het strenge hygiënemaatregelen heeft doorgevoerd in alle vestigingen sinds de tweede helft van februari. De medewerkers houden voldoende afstand of zijn gescheiden door plexiglas. Er zijn looproutes ingesteld en er zijn waar mogelijk plastic schermen geplaatst. Ook werken de medewerkers in speciale ploegendiensten. Verder moeten medewerkers met minimale klachten of een zieke huisgenoot thuisblijven en zijn kwetsbare groepen medewerkers sinds begin maart verplicht thuis, conform RIVM-richtlijnen. ⁴

07

Op 7 mei dienen Kamerleden Van Esch en Ouwehand (beiden PvdD) een motie in over het afdwingen van RIVM-richtlijnen in slachthuizen en vleesverwerkende bedrijven. Zij constateren dat er al vanaf het begin van de coronacrisis zorgen waren over het naleven van de RIVM-richtlijnen in slachthuizen en dat nu ook vier vakbonden alarm slaan over de onveilige werksituatie die hierdoor is ontstaan. Tevens constateren zij dat slachthuizen en vleesverwerkende bedrijven brandhaarden blijken te zijn voor het coronavirus en dat er in ons omringende landen en ook in Nederland al honderden mensen zijn besmet. ⁵

08

Op 8 mei wordt door de Inspectie SZW en de GGD een inspectie uitgevoerd in de vestiging van Vion in Scherpenzeel. Er werden geen tekortkomingen gevonden: de arbo-omstandigheden waren goed geregeld. ⁶

13

Op 13 mei schrijft Trouw over de besmettingen bij Vion in Scherpenzeel dat onduidelijk is of de besmetting op de werkvloer heeft plaatsgevonden. “Wel is duidelijk dat Vion zich aan alle maatregelen van het RIVM heeft gehouden”, vertelt Paul van der Burg, woordvoerder van de Inspectie SZW. De vakbond FNV vindt echter dat hard moet worden ingegrepen in de vleessector om coronabesmettingen te voorkomen. Dit laat de vakbond weten naar aanleiding van een enquête onder 1.500 leden in de vleesverwerkende industrie. Honderd leden hebben de enquête ingevuld. 70 procent van de respondenten geeft aan dat hun collega’s zich niet aan de maatregelen houden. Nog eens 41 procent zegt dat zij hun handen niet kunnen wassen op de werkplek en 30 procent kan niet werken met de anderhalve meter afstand. De (COV) vindt de oproep van de FNV niet terecht en stelt dat er voldoende maatregelen zijn genomen om besmetting te voorkomen. ⁷ De Inspectie SZW zegt bij monde van woordvoerder Van den Burg dat er weinig klachten binnenkomen over de vleessector: “De FNV roept nogal wat, maar komt niet met duidelijk bewijsmateriaal. Wij zouden graag ‘rugnummers’ weten, zodat we kunnen ingrijpen. Met deze peiling kunnen we heel weinig”. ⁸

14

Op 14 mei worden door het lid De Groot (D66) vragen gesteld aan de ministers van LNV en VWS over de berichten “Vleessector vindt kritiek op hygiëne in coronatijden niet terecht” en “Schouder aan schouder aan de lopende band: slachterijen willen coronatests” en worden de ministers gevraagd de standpunten die in deze berichten naar voren komen te beoordelen. ⁹

20

Op 20 mei worden coronabesmettingen geconstateerd bij Vion in Groenlo. In de eerste steekproef testen 45 van de 212 mensen positief. Van de in totaal 657 geteste medewerkers, testen er uiteindelijk 147 medewerkers (22%) positief. Minister Schouten informeert die dag de Tweede Kamer over het besluit van de NVWA om de NVWA werknemers terug te trekken van de vestiging van Vion Groenlo en dat er melding is gemaakt van de besmettingen van medewerkers van het slachthuis bij de ISZW. ¹⁰ De VNOG neemt beheersmaatregelen: Vion Groenlo sluit tot 5 juni 2020. Er geldt een gebiedsverbod voor alle medewerkers die besmet zijn en hun nauwe contacten. Besmette medewerkers en hun nauwe contacten gaan in quarantaine en er worden verscherpte maatregelen opgelegd. ¹¹

21

Op 21 mei melden diverse media dat de besmettingen in slachthuizen nauwgezet worden gevolgd. De FNV maakt zich zorgen over het naleven van de 1,5 meter aldaar en uit zijn zorgen over het gebrek aan aandacht voor de werknemers vanuit de NVWA. ¹²

23

Op 23 mei worden in Trouw, naar aanleiding van de besmettingen bij Vion in Groenlo, de twijfels vanuit de FNV over de besmettingshaard toegelicht. Naast de aard en omstandigheden van het werk in de slachterijen (het is er vochtig, het is arbeidsintensief en het is moeilijk om anderhalve meter afstand te houden) zijn er ook zorgen over de woonsituatie van de arbeidsmigranten die in de fabrieken werken. Zij wonen doorgaans met veel personen in relatief kleine ruimten, door uitzendbureaus per bed verhuurd. “De huizen zijn slecht en vol. Kamers worden gedeeld”, zegt de FNV. Ook reizen de migranten meestal gezamenlijk naar hun werkplek. “We hebben gepost bij de fabrieken van Vion, helaas niet in Groenlo. Alle busjes waren propvol.” Daarnaast levert de gedeelde huisvesting problemen op voor de quarantainemaatregel en is controle lastig omdat niet van alle 600 arbeiders bekend is waar ze wonen. De overheid beschikt alleen over adressen waar de migranten ingeschreven staan – voor zover ze ingeschreven staan. ¹³

Ook op deze dag stuurt de NVWA samen met de ISZW opnieuw een brief aan slachthuizen met de oproep om de RIVM-richtlijnen na te leven. Aanleiding voor de brief is de recente rondgang die de NVWA langs enkele slachthuizen heeft gemaakt om het veilig werken te monitoren. Hieruit is gebleken dat er te vaak voorschriften niet worden gevolgd. ¹⁴

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht, Kamervragen en onderzoek naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek “koude ruimtes” en Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19

Bronnen

Maart

April

Mei

Juni

Mei 24

Op 24 mei is op de website van de VNOG te lezen dat de voorzitter van de VNOG heeft besloten tot aanvullende maatregelen voor de productielocatie van Vion in Groenlo. Uit de resultaten van een nieuwe rapportage van de GGD Noord- en Oost-Gelderland blijkt dat in totaal 147 van de 657 medewerkers positief getest zijn op het coronavirus. 25 medewerkers zijn nog niet getest, omdat zij niet verschenen zijn op de testlocatie. Daarnaast ontbreken van 5 medewerkers de gegevens. De directie van Vion krijgt van de voorzitter van de VNOG 48 uur de tijd om de ontbrekende gegevens van medewerkers aan te leveren. Eveneens is de opdracht om alles in het werk te stellen om de 25 medewerkers alsnog te testen. Vion krijgt daarbij ook de opdracht om onverwijld alle uitzendbureaus aan te schrijven die betrokken zijn en ook daar de medewerking van te eisen. Vion en de uitzendbureaus wordt dringend verzocht om de huisvesting op humane wijze te regelen, zodat alle betrokken medewerkers op een fatsoenlijke en veilige manier in quarantaine kunnen verblijven. Aanvullend wordt Vion opgedragen inzichtelijk te maken welke medewerkers op andere locaties binnen de VNOG werken. Ook hiervoor geldt een opdracht om binnen 48 uur deze gegevens aan te leveren aan de GGD Noord- en Oost-Gelderland. In de komende dagen zal de GGD daar preventief en steekproefsgewijs testen uitvoeren. “Andere grote slachterijen in onze veiligheidsregio vraag ik alvast om zich ook voor te bereiden op preventieve steekproefsgewijze testen van de GGD. Zij moeten hiervoor hun administratie op orde hebben.” schrijft de voorzitter van de VNOG.¹⁵

25

Op 25 mei schrijft Trouw dat de coronabesmettingen bij Vion niet op zichzelf staan. In de Verenigde Staten zijn al tientallen vleesfabrieken sinds het begin van de pandemie voor lange of kortere tijd gesloten. Ook bijvoorbeeld Brazilië, Ierland, Duitsland en Frankrijk kennen grote aantallen positief geteste werknemers die in deze fabrieken werken. Het hoge aantal besmettingen in deze sector worden volgens Mart de Jong, hoogleraar kwantitatieve veterinaire epidemiologie, vooral veroorzaakt door de specifieke, met name sociaaleconomische omstandigheden van arbeidsmigranten. Hij vermoedt dan ook dat de besmettingen eerder buiten dan binnen de fabriek plaatsvinden. Doordat voedsel als vitaal wordt aangemerkt en dus ook tijdens pandemie volop wordt doorgewerkt in deze sector, is met name deze industrie waar veel arbeidsmigranten werken hard getroffen. In het artikel wordt ingegaan op enkele (wetenschappelijke) artikelen over de oorzaken van de vele besmettingen. Zo noemt de website van Wired een aantal factoren die wel specifiek voor de vleesindustrie gelden, zoals hoge werkdruk die er weer voor zorgt dat hygiënemaatregelen minder goed worden opgevolgd. Een andere studie lijkt erop te wijzen dat het rondblazen van koude lucht in de fabrieken tot verspreiding van het virus kan leiden. De Jong is er echter voorlopig van overtuigd dat de besmettingen vooral veroorzaakt worden door de leefomstandigheden van de meeste werknemers.¹⁶

Tevens op deze dag stuurt de VNOG op deze dag een brief aan Vion Groenlo met de aanvullende maatregelen zoals hierboven beschreven (zie 24 mei).¹⁷

Eveneens vindt op 25 mei een overleg, geïnitieerd door [ambtelijk VWS] en het ministerie van LNV, plaats onder leiding van [functionaris LNV] met de departementen LNV, SZW, VWS en inspecties, veiligheidsregio, GGD en NCTV.¹⁸ De directeur GGD GHOR constateert tijdens dit overleg dat het een zwakke plek is dat de uitzendbureaus in deze kwestie wel opdrachtgever zijn, maar niet verantwoordelijk zijn (voor wat betreft huisvesting, vervoer van arbeidsmigranten naar slachterijen etc.) en dat deze zaken conform de huidige wetgeving worden geregeld. Afgesproken wordt dat samen met het aanjaagteam arbeidsmigranten (SZW) wordt uitgewerkt hoe hierover bepalingen kunnen worden opgenomen in de in voorbereiding zijnde corona-noodwet. Het RIVM wordt gevraagd om onderzoek te verrichten naar de specifieke productieomstandigheden in slachterijen (ontstaan van aerosolen door veelvuldig gebruik van water, gebruik van koel- en ventilatiesystemen) en of deze tot grotere besmettingsrisico's leiden. [Ambtelijk VWS] stelt daarnaast de vraag aan het RIVM of vanwege de specifieke omstandigheden in slachterijen aanvullende persoonlijke beschermingsmiddelen zoals mondkapjes nodig zijn om personeel van slachterijen en medewerkers van de NVWA extra te beschermen, zodat sluiting van slachterijen kan worden voorkomen. Voorts wil VWS meer zicht krijgen op de situatie bij de slachterijen in het hele land door het uitvoeren van inventarisaties door de GGD. Op basis hiervan wordt besloten of aanvullend beleid nodig is. De VNOG heeft VWS en de NCTV per brief verzocht te ondersteunen in het collectief in verplichte quarantaine plaatsen van de grote aantallen besmette personen. VWS gaat na of de huidige regelgeving afdoende is om groepsgewijs collectief quarantaine voor te schrijven. VWS onderzoekt tevens de mogelijkheid om alle medewerkers van alle slachterijen te gaan testen.¹⁹ Naast de testcapaciteit is uitvoering van contactonderzoek bij grote aantallen besmettingen een aandachtspunt.²⁰

26

Op 26 mei schrijft Trouw dat sluiting dreigt voor slachthuizen waar geen gepaste coronamaatregelen worden genomen. Uiterlijk dinsdagavond moeten zij plannen overleggen, anders dreigt minister Schouten de inspecteurs van de NVWA terug te trekken. Dat zou betekenen dat de slachthuizen hun deuren moeten sluiten. “Wij hebben de GGD gevraagd om op alle slachthuizen te gaan testen wat de situatie is”, aldus de minister.²¹

Ook op deze dag vindt een overleg plaats met minister Schouten, de COV en Nepluvi (de Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie), waarin de minister de sector op zijn verantwoordelijkheden wijst.²² Op dezelfde dag ontvangt minister Schouten een brief van de COV over de tot nu toe genomen maatregelen, te weten: 1) maatregelen in en rond het bedrijf voor eigen personeel en uitzendkrachten; 2) specifieke maatregelen voor personeel van de Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS) en de NVWA; 3) maatregelen ten aanzien van transport en huisvesting van arbeidsmigranten en 4) preventief testen van werknemers. De COV concludeert dat de Nederlandse vleessector in staat is te zorgen voor een gezonde werkplek voor alle medewerkers. Samen met de uitzendbureaus en de Algemene Bond Uitzendondernemingen (ABU) en de Nederlandse Bond van Bemiddelings- en Uitzendondernemingen (NBBU) zal de COV waar nodig extra stappen zetten om het gezamenlijk vervoer en de huisvesting van arbeidsmigranten verder te verbeteren.²³

Eveneens op 26 mei stelt het lid Asscher (PvdA) vragen aan de minister van VWS over het bericht dat bij een slachthuis een op de vijf medewerkers besmet is met corona.²⁴

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht, Kamervragen en onderzoek naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek “koude ruimtes” en Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19

Bronnen

Maart

April

Mei

Juni

Mei 27

Op 27 mei verstuurt [ambtelijk VWS] namens minister De Jonge de uitwerking van de ‘opdracht slachthuizen’ aan de GGD GHOR met daarin twee verzoeken:

1. Breng in kaart wat de situatie bij alle slachthuizen in de GGD-regio’s is:
 - a. Zijn er signalen over specifieke slachthuizen die op besmettingen duiden of zijn er al positieve testen van medewerkers bekend?
 - b. Zo niet, kunnen die worden achterhaald?
 - c. Zijn er specifieke omstandigheden bekend in of rond specifieke slachthuizen die een verhoogd risico op een besmettingshaard betekenen?
 - d. Als het meerdere slachthuizen betreft zijn deze dan aan elkaar gelinkt via bijvoorbeeld een bedrijf?
 - e. Zijn er signalen over inspectiemedewerkers die verdacht of besmet zijn en zijn deze signalen te matchen met signalen uit slachthuizen waar zij actief waren?
2. Werk een aanpak uit om alle medewerkers en inspecteurs in alle slachthuizen te testen en ontwikkelingen te monitoren, en start hier in overleg met de directie Publieke Gezondheid (VWS) mee:
 - a. De aanpak mag gefaseerd en risicogestuurd zijn, waarbij evidente risico’s prioritair worden opgepakt (bijv. o.b.v. de analyse)
 - b. De aanpak kan in overleg met de NVWA en ISZW worden opgesteld en uitgerold (wellicht is dit zelfs noodzakelijk), ook om integraal naar risico’s bij bedrijven te kunnen kijken.
 - c. De aanpak zou zodanig moeten zijn, dat de toezegging ‘iedereen in slachthuizen is getest’, gestand kan worden gedaan.
 - d. De aanpak zou ertoe moeten leiden dat besmettingshaarden in deze sector sneller worden onderkend en kunnen worden geneutraliseerd.
 - e. De aanpak moet omschrijven hoe het testen van een bedrijf of een slachterij wordt georganiseerd.
 - f. De aanpak moet omschrijven hoe voldoende capaciteit voor bron- en contactonderzoek wordt georganiseerd.
 - g. De aanpak moet omschrijven hoe er na het testen van een bedrijf zal worden gemonitord hoe er met het resultaat wordt omgegaan (bijv. quarantaine
 - h. maatregelen)
 - i. De aanpak mag randvoorwaarden voor het goed kunnen uitvoeren van bedrijfsbrede testen aangeven, bijvoorbeeld het kunnen overleggen van een sluitende administratie van werknemers die daar actief zijn en hun adresgegevens
 - j. Wanneer er bedrijven niet op korte termijn getest kunnen of zullen worden, bijvoorbeeld op basis van capaciteits- of risico-overwegingen dan dient dit een beredeneerde keus te zijn en dient aan te worden gegeven in welke geval hierop terug kan worden gekomen
 - k. Houd er bij het ontwerpen van de aanpak rekening mee dat het waarschijnlijk is dat er vergelijkbare haarden kunnen ontstaan rond specifieke bedrijven of sectoren waar eenzelfde opgave zal ontstaan. Tegelijk goed om de lessen van de eerste haarden en hoe dit is aangepakt te verwerken.²⁵

Ook op 27 mei ontvangt minister Schouten een brief van Nepluvi waarin de organisatie stelt dat pluimveeslachterijen hun verantwoordelijkheid nemen tijdens deze crisis. De aanvullende maatregelen worden in deze brief toegelicht.²⁶

Op deze dag sluit op besluit van de voorzitter van de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland ook Vion in Apeldoorn, nadat geconstateerd wordt dat de RIVM-maatregelen worden overtreden. De medewerkers van de fabriek zijn volgens de politie die ochtend te dicht op elkaar vervoerd.²⁷

Tevens wordt op deze dag de verantwoordelijkheidsverdeling met betrekking tot de slachterijen besproken in de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb).²⁸ Zie hiervoor de Leeswijzer op pagina 3 van dit document.

28

Op 28 mei besluit de Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost dat Van Rooi Meat in Helmond tot 2 juni moet sluiten, nadat uit een steekproef bleek dat 21 van de 130 geteste personen besmet waren geraakt met het coronavirus.²⁹

29

Op 29 mei stuurt minister De Jonge een brief aan de voorzitters van de veiligheidsregio’s met het verzoek om gezamenlijk tot een eenduidige aanpak te komen ten aanzien van de vleesverwerkende industrie. Tevens gaat de minister in deze brief in op de bevoegdheden van de voorzitters van de veiligheidsregio’s bij de bestrijding van infectieziekten uit de categorie A, zoals COVID-19. Er wordt ingegaan op de maatregelen waartoe de veiligheidsregio’s op basis van de Wet publieke gezondheid (en op basis van bestuurlijke afweging en de adviezen van de GGD) kunnen besluiten, zoals:

1. Maatregelen gericht op gebouwen, vervoersmiddelen en goederen, zoals het uitvoeren van controles, het geven van voorschriften, ontsmetting en eventueel verbieden, sluiten of vernietigen.
2. Maatregelen gericht op mensen, zoals het opleggen van (groeps)quarantaine en isolatie, het doen van medisch onderzoek en het verbieden om een beroep uit te oefenen.
3. Overige maatregelen op basis van artikel 39 van de Wet veiligheidsregio’s, zoals het afsluiten van een gebied en het verbod op het niet houden van een veilige afstand.³⁰

Tevens vindt opnieuw een overleg plaats over de besmettingen bij de slachterijen met de departementen LNV, SZW, VWS en inspecties, veiligheidsregio, GGD en NCTV. Het aanjaagteam heeft via SZW specifiek gevraagd of de besmettingen van eenzelfde persoon/bron komen. Dat wordt nu door het RIVM onderzocht (sequenzen³¹). VWS meldt dat momenteel onderzoek wordt verricht door het RIVM naar de clusters in slachthuizen. Er wordt getest bij een groep arbeidsmigranten in de thuissetting, de positieve uitslagen van Groenlo worden deze week *gesequenced* en het cluster in Helmond wordt nu verder onderzocht en getest. Hier proberen ze ook omgevingsmonsters te nemen van binnen de fabriek. In de loop van volgende week verwachten ze meer resultaten van deze onderzoeken. Daarmee hopen ze meer te kunnen zeggen over transmissie binnen het bedrijf tijdens transport of bij werknemers in de thuissetting. Naar aanleiding van het overleg van **25 mei** wordt opnieuw gesproken over de juridische mogelijkheid om collectieve quarantaine voor te schrijven. Geconcludeerd wordt dat er individuele beschikkingen gemaakt moeten worden. Het kan dus niet met één algemene beschikking. Indien iemand weigert in quarantaine te gaan, dan is dit een strafbaar feit (dit volgt uit artikel 68.3 van de Wet publieke gezondheid. Verder wordt gesproken over de opdracht aan de GGD’en om alle medewerkers van slachthuizen te gaan testen. De GGD’en hebben aangegeven dat dit heel veel werk is (en dat zij het bovendien niet eens zijn met het uitgangspunt van asymptomatisch testen). Zij hebben voorgesteld om te starten met steekproeven bij alle slachterijen en op basis van de resultaten van die steekproef te kijken hoe nu verder. De reikwijdte is: pluimvee en roodvlees, slachterijen én uitsnijderijen.³²

30

Op 30 mei blijkt uit een representatieve steekproef dat 17,1% van de geteste personen van Vion Boxtel besmet zijn geraakt met het coronavirus. De Veiligheidsregio Brabant Noord besluit dat het slachthuis open kan blijven met verscherpte maatregelen.³³

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht, Kamervragen en onderzoek naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek “koude ruimtes” en Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19

Bronnen

Maart

April

Mei

Juni

3. Juni 2020

01

Op 1 juni worden de contouren vastgelegd van het landelijk plan van aanpak vanuit de directeuren Publieke Gezondheid (DPG'en) van de GGD'en. Er wordt gebruik gemaakt van een risicogestuurde aanpak.³⁴

02

Op 2 juni schrijft Trouw over de positief geteste medewerkers bij Vion in Boxtel dat zij vooral werken in koude ruimtes. Op overige bedrijfsonderdelen, zoals de slachthal, zijn geen besmettingen aangetroffen.³⁵

Op deze dag besluit de Veiligheidsregio Brabant Zuidoost dat Van Rooi Meat in Helmond nog twee weken langer gesloten blijft, omdat het besmettingspercentage na een steekproef nog altijd te hoog blijft.^{36 37}

Ook op 2 juni dienen de leden Smeulders en Bromet (beiden GL) een motie in over de naleving van de coronamaatregelen in bedrijven.³⁸

03

Op 3 juni vindt een vervolg op het overleg met minister Schouten op **26 mei** plaats met Nepluvi, COV, LNV, NVWA, VWS en SZW. In dit overleg geeft VWS aan dat het advies van het RIVM over eventueel aanvullend gebruik van mondkapjes deze week verwacht wordt. De precieze opdracht van VWS aan de GGD over het testen wordt naar verwachting morgen duidelijk. Het plan wordt na vaststelling gedeeld met de COV en Nepluvi.³⁹

Ook informeert minister De Jonge op deze dag de Tweede Kamer over de aanvullende maatregelen binnen de slachthuizen, het verzoek aan het RIVM om de risico's van specifieke productieomstandigheden in slachthuizen te onderzoeken en de opdracht aan de GGD'en om een plan te maken voor het uitvoeren van coronatests bij personeel van de slachthuizen. Belangrijke aandachtspunten voor het testen zijn de specifieke productieomstandigheden (zoals koelcellen) en werk-woon- en vervoersomstandigheden van de werknemers. Omdat het gaat om een grote beroepsgroep van bijna 25.000 personen, is de aanpak risicogericht en gefaseerd. Per regio zal in de slachthuizen steekproefgewijs worden getest. Het beeld is tot nu toe dat bij een aantal bedrijven forse besmettingsgraden zijn gebleken tot zo'n 17%. Bron- en contactonderzoek bij arbeidsmigranten blijkt complex vanwege de grensoverschrijdende aspecten, al wordt goed samengewerkt met de Duitse GGD'en⁴⁰ (voor wat betreft medewerkers die in Duitsland wonen en in een Nederlands bedrijf werken). Maatregelen die door de veiligheidsregio worden genomen zijn altijd maatwerk en afhankelijk van de situatie ter plaatse. VWS heeft contact met de veiligheidsregio's over de vraag of het mogelijk is om op basis van de Wet publieke gezondheid groepen in quarantaine te laten gaan. Verder informeert minister De Jonge de Tweede Kamer over het aanstellen van Emile Roemer als trekker van een 'Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten'. Dit team komt binnenkort met aanbevelingen voor de korte en lange termijn om de problematiek van registratie, werk, huisvesting, vervoer, zorg en grenzen aan te pakken. Samen met de GGD'en en de betrokken ministeries wordt op korte termijn een plan van aanpak opgesteld om te bekijken in welke sectoren de grootste risico's op besmetting met het coronavirus bestaan en welke rol het testen van medewerkers daarin kan spelen.⁴¹

04

Op 4 juni verschijnt een artikel in het Brabants Dagblad over de kritiek van deskundigen over het besluit van de veiligheidsregio Brabant-Noord om de locatie van Vion in Boxtel open te houden.⁴²

In de Tweede Kamer worden die dag door het lid De Groot (D66) vragen gesteld over dit bericht aan minister Schouten.⁴³

Ook op deze dag verschijnt een nieuwsbericht op de website van de FNV waarin kritiek wordt geuit op het ministerie van LNV. De vakbond vraagt zich af waarom de minister niet twee maanden geleden al voor de gezondheid heeft gekozen en stelt dat medewerkers van de slachthuizen en de dierenartsen van de NVWA in de afgelopen maanden in een onveilige situatie hebben gewerkt.⁴⁴

05

Op 5 juni wordt met Westfort IJsselstein afgesproken om personeel vrijwillig te laten testen. De besmettingsgraad blijkt ongeveer 6% te zijn. Er worden geen verdere maatregelen genomen. Bron- en contactonderzoek loopt.

Ook op 5 juni worden besmettingen geconstateerd bij Fruitmasters in Geldermalsen en Vogelaar-Vredenhof in Enspijk (beide fruitgroothandelaren).⁴⁵ In beide bedrijven testen ongeveer 11% van de geteste medewerkers positief. Er worden geen verdere maatregelen genomen. Bron- en contactonderzoek loopt.

10

Op 10 juni wordt tijdens een Kamerdebat een motie aangenomen dat is ingediend door het lid Ouwehand (PvdD). De Kamer verzoekt de regering vanuit het oogpunt van de volksgezondheid landelijk de regie te nemen bij het tegengaan van de verdere verspreiding van het coronavirus in de vleesindustrie.⁴⁶

11

Op 11 juni biedt minister Koolmees de eerste aanbevelingen van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten, onder leiding van Emile Roemer, aan de Tweede Kamer aan. Het Aanjaagteam adviseert het kabinet om op korte termijn een aantal maatregelen te treffen om snel de situatie van arbeidsmigranten te verbeteren. Dit zijn volgens het Aanjaagteam minimale voorwaarden om besmettingen bij bedrijven waar veel arbeidsmigranten werken, waaronder slachthuizen, te beperken. Deze maatregelen kan het kabinet deels zelf treffen, maar deels vraagt dat ook actie van betrokken partijen zoals medeoverheden, werkgevers en uitzendbureaus. Het kabinet zal de aanbevelingen van het Aanjaagteam bestuderen en streeft ernaar zijn reactie op de aanbevelingen nog vóór het zomerreces naar de Kamer te sturen. De volgende onderwerpen komen aan bod: registratie, wonen, vervoer, werken, zorgverzekering, samenwerking toezichthouders/handhavingsinstanties en informatievoorziening.⁴⁷

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Maart

April

Mei

Juni

Juni

24

Op 24 juni beantwoordt de minister van VWS mede namens de minister van SZW de vragen van het lid Asscher (PvdA) d.d. 26 mei 2020 over het bericht dat bij een slachthuis een op de vijf medewerkers is besmet met corona.⁴⁸

25

Op 25 juni schrijft minister De Jonge in een brief aan de Tweede Kamer dat het testen van mensen zonder klachten volgens het OMT van meerwaarde kan zijn wanneer er sprake is van uitbraken (bijvoorbeeld in de slachthuizen).⁴⁹

26

Op 26 juni beantwoordt de Staatssecretaris van SZW mede namens minister Schouten en minister De Jonge de vragen die door het lid De Groot (D66) gesteld zijn op **14 mei** over de berichten “Vleessector vindt kritiek op hygiëne in coronatijden niet terecht” en “Schouder aan schouder aan de lopende band: slachterijen willen coronatests”. Op de vraag hoe de ministers de oproep van de COV om 12.000 medewerkers in Nederlandse slachterijen te gaan testen beoordelen, antwoordt de staatssecretaris deze oproep begrijpelijk te vinden, omdat testen en bron- en contactonderzoek zeer belangrijk is voor het indammen van besmettingshaarden. Ze verwijst in haar beantwoording naar de opdracht van minister De Jonge aan de GGD'en en de veiligheidsregio's om op basis van signalen risicogericht gefaseerd te testen bij roodvlees- en pluimvee slachterijen bij brandhaarden.

29

Op 29 juni verschijnt het definitieve plan van aanpak ‘risicovolle ketens’ vanuit Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) waarin de risicogerichte en gefaseerde aanpak m.b.t. slachterijen uiteen wordt gezet. Doel van het document is het voorkomen en inperken van COVID-19 besmettingen onder arbeidsmigranten en andere directe betrokkenen binnen risicovolle ketens zoals de vlees- en pluimvee verwerkende industrie. Onder risicovolle ketens wordt het geheel van leef-, vervoer- en werkomstandigheden verstaan, die vanuit het perspectief van COVID-19 besmetting risicovol genoemd kan worden. Het plan richt zich op de activiteiten van de GGD en de veiligheidsregio en biedt een kader voor:

- de GGD bij het verstrekken van adviezen t.a.v. maatregelen;
- de veiligheidsregio t.a.t. het nemen van maatregelen;
- de uitvoeringsmaatregelen door de diverse actoren;
- de informatieoverdracht en afstemming tussen GGD, (andere) veiligheidsregio en andere actoren te realiseren.⁵⁰

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht, Kamervragen en onderzoek naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek “koude ruimtes” en Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

4. Nasleep: media-aandacht, Kamervragen en onderzoek naar koude ruimtes

Juli

01

Op 1 juli informeren de ministers van VWS en LNV de Tweede Kamer over de manier waarop zij zullen omgaan met de zeven aangenomen moties over COVID-19 gerelateerd aan slachthuizen en de nertsenhoudery.⁵¹

03

Op 3 juli wordt in de kabinetsreactie op de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten ([zie 11 juni 2020](#)), aangegeven dat de veiligheidsregio's, samen met de landelijke toezichthouders en de meest betrokken departementen, werken aan de inrichting van een nieuw Samenwerkingsplatform bij het Landelijk Operationeel Team Corona (LOT-C).

05

Op 5 juli meldt Nieuwsuur dat de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) tijdens de coronacrisis onverschillig en nalatig heeft gereageerd op waarschuwingen dat de situatie in slachthuizen niet veilig was.⁵²

07

Op 7 juli worden er door het lid De Groot (D66) vragen gesteld aan minister Schouten over het bericht “NVWA nalatig na signalen over slachthuizen als ‘coronahotspot’” en de uitzending “Nieuwsuur, seizoen 2020 Afl. 186”. De minister wordt onder andere gevraagd de conclusie van Nieuwsuur te beoordelen dat de NVWA tijdens de coronacrisis onverschillig en nalatig heeft gereageerd op waarschuwingen dat de situatie in slachthuizen niet veilig was en dat werknemers onvoldoende werden beschermd. Verder wordt geïnformeerd naar het afstand houden in de vleessector.^{53 54}

Ook stelt lid Ouwehand (PvdD) op 7 juli vragen aan minister De Jonge en minister Schouten over nalatigheid bij de NVWA bij ingrijpen in slachthuizen waar onvoldoende maatregelen werden genomen tegen de verspreiding van het coronavirus.⁵⁵

17

Op 17 juli beantwoordt minister De Jonge mede namens minister Schouten de vragen die op 4 juni zijn gesteld door het lid De Groot (D66) ([zie 4 juni 2020](#)). Op de vraag hoe de minister de uitspraak van deskundigen beoordeelt dat het “merkwaardig en onverstandig” is dat Vion Boxtel open blijft, antwoordt minister De Jonge dat het aan de voorzitter van de veiligheidsregio is om per geval de meest geëigende (beheers)maatregelen te nemen. In dit geval werd het sluiten van het bedrijf niet als noodzakelijk beoordeeld. In alle gevallen was het belang van de volksgezondheid leidend. De voorzitter van de veiligheidsregio wordt hierover geadviseerd door de GGD. Daarbij wordt ook informatie gebruikt van de rijksinspecties en van het bedrijf zelf. Op de vraag hoe te verklaren is dat bij het slachthuis in Boxtel één op de zes medewerkers besmet bleek te zijn, antwoordt minister De Jonge dat uit het bron- en contactonderzoek bij de verschillende slachthuizen is gebleken dat er twee zaken mogelijk een rol spelen: de wijze van huisvesting en het vervoer van arbeidsmigranten, en de specifieke arbeidsomstandigheden. Het gaat echter nog om vermoedens.⁵⁶

24

Op 24 juli bericht Trouw over een nieuw onderzoek waaruit blijkt dat het virus zich uitermate gemakkelijk verspreidt in gekoelde ruimtes, waar de temperatuur niet boven de 10 graden uitkomt en de lucht wordt gecirculeerd. De koele lucht die wordt hergebruikt, zorgt voor een sterk verhoogd risico op besmetting, stellen de onderzoekers.^{57 58}

31

Op 31 juli ontvangt de [ambtelijk VWS] een plan van aanpak van het RIVM voor verdiepend onderzoek naar de rol van koude fabrieksruimtes in COVID-19 transmissie. Het plan bestaat uit twee delen:

1) een technische risico-inventarisatie en 2) een SARS-CoV-1 bemonsteringscampagne.

Het RIVM benadrukt dat de bemonsteringscampagne zeer arbeidsintensief is en daarom relatief duur is.^{59 60}

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

**4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes**

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Augustus

02

Op 2 augustus bericht NOS over het feit dat medewerkers van slachterij Van Rooi Meat uit Helmond zeggen dat ze de afgelopen twee maanden met coronaklachten hebben doorgewerkt. Een aantal werknemers verklaart dat ze de instructie kregen om te liegen. Ze zeggen dat een leidinggevende van het bedrijf hun opdroeg bij de vraag of ze ziek zijn ‘nee’ aan te kruisen op gezondheidsverklaringen, die dagelijks moeten worden ingevuld. ⁶¹

03

Op 3 augustus worden er door het lid Wassenberg (PvdD) vragen gesteld aan minister Schouten en minister De Jonge over het bericht dat een slachthuis medewerkers heeft aangezet tot het afleggen van valse gezondheidsverklaringen en dat het bedrijf weigert om gezondheidsverklaringen te delen met de GGD (zie 2 augustus). Verder informeert het lid Wassenberg naar de maatregelen die het kabinet neemt in reactie op deze onthullingen, gegeven de aangenomen motie Ouwehand, die de regering verzoekt tot het nemen van landelijke regie bij het tegengaan van de verspreiding van het coronavirus in de vleesindustrie.

04

Op 4 augustus worden er door de leden Futselaar en Hijink (beiden SP) aan minister Schouten, minister De Jonge en minister Koolmees vragen gesteld over het bericht dat bij een slachthuis in Helmond werknemers, al dan niet in opdracht van de werkgever, ziekteklachten verzwegen. ⁶²

12

Op 12 augustus beantwoordt minister De Jonge, mede namens minister Schouten, de vragen die op 3 augustus gesteld zijn door het lid Wassenberg (PvdD). De minister meldt dat hij geen signalen heeft ontvangen dat Van Rooi weigert om gezondheidsverklaringen te delen met de GGD. Wel is inmiddels bekend dat zo’n vijftig gezondheidsverklaringen door medewerkers van Van Rooi Meat zijn ingevuld met klachten. Over het vermeende overtreden van de richtlijnen van het RIVM, meldt de minister dat de ISZW op verzoek van de GGD onaangekondigd langs is gegaan bij Van Rooi Meat in Helmond en dat daar geen onregelmatigheden zijn gevonden. Naar aanleiding van de berichten in de media over Van Rooi Meat heeft de veiligheidsregio een aantal aanvullende maatregelen genomen. Dat zijn: 1) controles op health checks; 2) aanspreken op leiderschap op de werkvloer en; 3) nog meer aandacht op de werkvloer voor de klokkenluidersregeling en vertrouwenspersonen en die beter toegankelijk maken voor arbeidsmigranten en door het inrichten van een anoniem meldpunt voor klokkenluiders. Het contact tussen de arts Infectieziektebestrijding van de GGD en de bedrijfsarts van Van Rooi Meat wordt gecontinueerd (twee keer per week). Hierbij wordt nagegaan of er ziekmeldingen zijn en of er signalen zijn die kunnen duiden op besmettingen binnen het bedrijf. De GGD heeft daarnaast een signaalfunctie wanneer er besmettingen met een link naar het bedrijf uit het bron- en contactonderzoek komen. Overigens zijn controles op zichzelf geen sanctie. Wanneer overtredingen worden geconstateerd dan kunnen toezichthouders sancties opleggen. Over de motie Ouwehand meldt de minister dat dit wordt uitgevoerd door middel van het oprichten van het Samenwerkingsplatform arbeidsmigranten en COVID-19 en van een Landelijke Regietafel. Veiligheidsregio’s, landelijke inspectiediensten, GGD en het RIVM zijn deelnemers in het samenwerkingsplatform. Het doel is het ontwikkelen van een integrale en gecoördineerde operationele aanpak om tijdig bij (potentiële) besmettingshaarden te kunnen interveniëren met het oog op volksgezondheid. Uitgangspunten daarbij zijn informatie-uitwisseling en samenwerking. Het samenwerkingsplatform, dat vanaf 1 september volledig operationeel is, zal ook gebruikt worden voor andere risico-sectoren waar veel arbeidsmigranten werkzaam zijn. De deelnemende partijen hebben zowel op landelijk als regionaal niveau nu al veelvuldig contact en werken, waar nodig, samen. Via de Landelijke Regietafel, waar diverse ministeries onderdeel van uitmaken, vindt de strategische afstemming plaats. ⁶³

20

Op 20 augustus wordt in een overleg tussen VWS, LNV en het RIVM het onderzoeksvoorstel besproken dat het RIVM op 31 juli aan VWS heeft aangeboden. Het plan van aanpak heeft twee grote nadelen. Doordat het om metingen ter plaatse zou gaan, zou het ten eerste een erg kostbaar onderzoek worden. Ten tweede kan er alleen onderzoek gedaan worden op het moment dat er daadwerkelijk sprake is van een uitbraak. Er wordt nog geen besluit genomen over het voorgestelde onderzoek. ⁶⁴

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht, Kamervragen en onderzoek naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek “koude ruimtes” en Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

September

07

Op 7 september beantwoordt minister Schouten , mede namens de minister van VWS, de vragen die op **7 juli 2020** gesteld zijn door het lid De Groot (D66). Zij herkent zich niet in het beeld dat de NVWA onverschillig of nalatig heeft geopereerd. Over het afstand houden merkt de minister op dat de NVWA geen toezicht houdt op de naleving van de RIVM-richtlijnen door slachthuizen. De NVWA gaat niet over arbeidsomstandigheden in slachthuizen: daar gaan de slachthuizen over. Ten aanzien van de arbeidsomstandigheden is de Inspectie SZW de toezichthouder. De NVWA is vanuit haar verantwoordelijkheid als werkgever verantwoordelijk dat haar toezichthouders en de officiële assistenten van de KDS veilig hun werk kunnen doen.⁶⁵

Tevens beantwoordt de minister van LNV op 7 september, mede namens de minister van VWS, de vragen die op 7 juli gesteld zijn door lid Ouwehand (PvdD) aan beide bewindspersonen over nalatigheid bij de NVWA bij ingrijpen in slachthuizen waar onvoldoende maatregelen werden genomen tegen de verspreiding van het coronavirus.⁶⁶

16

Op 16 september stellen de leden Tjeerd de Groot en Van Beukering Huijbrechts (beiden D66) vragen aan de ministers van VWS, JenV en LNV over de berichten “Slachthuis mocht open blijven ondanks veel coronabesmettingen” en “Dit is waarom slachthuis Vion open mocht blijven ondanks de vele coronabesmettingen”.⁶⁷

28

Op 28 september worden er door het lid Ouwehand (PvdD) vragen gesteld aan minister De Jonge en minister Schouten over de nog altijd voortdurende dreiging van het coronavirus in de vleesindustrie. Aanleiding hiervoor is het plan van slachterij Vion om de slachttempo's verder te verhogen, terwijl de besmettingen in Nederland in hoog tempo oplopen. Gesteld wordt dat het bedrijf onaantastbaar lijkt te zijn, aangezien de betreffende Veiligheidsregio niet ingreep toen bij een steekproef bleek dat één op de drie medewerkers besmet was en Vion de gemaakte afspraken niet nakwam. Gevraagd wordt hoe de ministers zicht houden op de situatie in de vleessector en waaruit blijkt dat zij landelijk de regie nemen in de bestrijding van het coronavirus in de vleesindustrie.⁶⁸

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht, Kamervragen en onderzoek naar koude ruimtes

5. Addendum: RIVM-onderzoek “koude ruimtes” en Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Oktober

05

Op 5 oktober meldt [ambtelijk VWS] dat besloten is dat het voorgestelde onderzoek van het RIVM naar de invloed van koude ruimtes ([zie 31 juli 2020](#)) op dit moment niet op zijn plaats is. Bovendien geven de signalen, voor zover bekend uit de clusterrapportages van het RIVM, op dit moment geen aanleiding voor een dergelijk omvangrijk onderzoek. Het RIVM heeft aangegeven dat definitief uitsluitel geven over de exacte rol van koude ruimtes (evenals die van ventilatie) praktisch onmogelijk is. Wel is er nog steeds meer kennis gewenst naar de invloed van koele cellen en ventilatie. Het RIVM stelt voor om 1) een update te geven van de stand van de huidige kennis en ervaring met betrekking tot dit onderwerp (op dit moment beperkt); 2) de bedrijven waar tot nu toe clusters zijn geweest tegen het licht houden om te kijken of er technische gemeenschappelijkheden zijn die wellicht als risicofactor bestempeld kunnen worden (type ventilatie, luchtvochtigheid, etc); 3) het nemen van omgevingsmonsters bij nieuwe clusters in het kader van bestrijding. ⁶⁹

14

Op 14 oktober wordt tijdens een Kamerdebat een motie aangenomen die is ingediend door het lid Van Esch (PvdD) ([zie 28 september](#)). De Kamer verzoekt de regering te komen met een landelijk plan van aanpak voor de bestrijding van het coronavirus in de vleesindustrie, gericht op het voorkomen en tijdig opsporen van nieuwe brandhaarden. ⁷⁰

26

Op 26 oktober vindt een bijeenkomst van de Landelijke Regietafel plaats, waarin afgesproken wordt dat het onderzoeksvoorstel van het RIVM aangaande koude ruimtes wordt aangepast en in kleiner comité (VWS, LNV, SZW en NVWA) ter besluitvorming wordt ingebracht. ⁷¹

27

Op 27 oktober meldt minister De Jonge in een brief aan de Tweede Kamer dat, in navolging op de kabinetsreactie ([zie 3 juli 2020](#)) op de aanbevelingen van het Aanjaagteam, hij invulling geeft aan de motie van het lid Ouwehand ([zie 10 juni 2020](#)) en de motie van het lid Van Esch ([zie 7 mei 2020](#)), door het inrichten van het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en de Landelijke regietafel. Het plan van aanpak van het Samenwerkingsplatform is bijgevoegd. Inmiddels is dit landelijke Samenwerkingsplatform per 1 september operationeel. Het Samenwerkingsplatform voert – met respect voor de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de verschillende partijen – gecoördineerde inzetten uit, op het regionale niveau, zodat snel kan worden opgetreden bij een uitbraak in een bedrijf of een sector, zoals recent bij slachthuizen. Sinds 1 september heeft het Samenwerkingsplatform 7 preventieve en onaangekondigde inspecties uitgevoerd, op basis van meldingen van gemeenten, Veiligheidsregio of de Inspectie SZW (stand tot en met 15 oktober). Het Samenwerkingsplatform opereert op tactisch-operationeel niveau. Naast het Samenwerkingsplatform is er ook een Landelijke Regietafel opgericht. In deze Regietafel participeren de ministeries van VWS, LNV en SZW evenals de Veiligheidsregio, Inspectie SZW, GGD-GHOR Nederland, de NVWA en het RIVM. Indien nodig wordt dit uitgebreid met andere departementen en/of inspecties. De Regietafel wordt geïnformeerd over de bevindingen van het Samenwerkingsplatform en bespreekt, indien nodig, de belemmeringen die het Samenwerkingsplatform ondervindt bij de uitvoering van zijn activiteiten en die op nationaal, beleidsmatig niveau moeten worden opgelost. De permanente naleving van de RIVM-richtlijnen blijft in deze sector echter wel voortdurend de aandacht vragen. Zo heeft de NVWA twee weken geleden nog besloten om de werkzaamheden op een slachthuis tijdelijk op te schorten om de noodzaak tot verbetering van de naleving van de RIVM-richtlijnen te onderstrepen. Voor alle duidelijkheid, het betrof hier geen vermoeden van een brandhaard van besmettingen. Het lid Van Esch (PvdD) heeft in het debat op 14 oktober zorgen geuit rondom hernieuwde risico's op besmettingen in slachthuizen, vanwege de stijgende trend in het aantal COVID-19-gediagnosticeerde gevallen. Mede naar aanleiding van die zorgen is de landelijke regietafel bijeengekomen om te bespreken of het beeld herkend en gedeeld wordt. Het beeld van betrokken partijen in het Samenwerkingsplatform is dat er de afgelopen periode (tot 21 oktober) geen signalen waren dat er, in tegenstelling tot in Duitsland, brandhaarden van besmettingen bestaan in Nederlandse slachthuizen. De brandhaarden die er voor de zomer waren, hebben geleid tot onder andere aanpassingen ten aanzien van het vervoer (busjes/eigen vervoer) en gezondheidschecks die worden uitgevoerd bij binnenkomst met bijvoorbeeld temperatuurmetingen en vragenlijsten. Ook zijn er aanpassingen gedaan in de ventilatie en schoonmaak en wordt gezorgd voor voldoende onderlinge afstand tijdens het werk en lunchpauzes, waar ook op wordt toegezien. Sommige slachthuizen laten zelf testen uitvoeren. Al deze maatregelen samen maken dat het risico op het ontstaan van brandhaarden in slachthuizen zo goed als mogelijk wordt beperkt. ⁷²

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. **Nasleep: media-aandacht, Kamervragen en onderzoek naar koude ruimtes**

5. **Addendum: RIVM-onderzoek “koude ruimtes” en Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19**

Bronnen

November

05

Op 5 november meldt minister Schouten , in antwoord op vragen die gesteld zijn bij de begroting van LNV, aan de Tweede Kamer dat drie slachthuizen voor de zomer te maken hebben gehad met grote clusters van besmettingen. Zoals aangegeven in de brief van minister De Jonge van **27 oktober**, is het beeld van het Samenwerkingsplatform COVID-19 en arbeidsmigranten dat er de afgelopen periode (tot 21 oktober) geen signalen waren dat er brandhaarden van besmettingen bestaan in Nederlandse slachthuizen, zo meldt minister Schouten. Eind oktober meldde het RIVM nieuwe clusters van besmettingen, waaronder twee in twee vleesverwerkende bedrijven. Op deze locaties worden geen dieren geslacht. Ook is melding gedaan van een aantal positief geteste officiële assistenten van de KDS. Daar is recent een derde cluster op een vleesverwerkend bedrijf bijgekomen (peildatum 5 november 2020). ⁷³

10

Op 10 november wordt door de Tweede Kamer een motie aangenomen van het lid Ouwehand (PvdD), naar aanleiding van de constatering dat arbeidsmigranten volgens het OMT een risicogroep blijven voor uitbraken van COVID-19. De Kamer verzoekt de regering een meldplicht in te stellen voor bedrijven met COVID-19-clusters onder medewerkers. ⁷⁴

17

Op 17 november meldt minister De Jonge in een brief aan de Tweede Kamer dat het bedrijf waar een cluster van besmettingen was geconstateerd (zie 5 november), is gesloten. De Veiligheidsregio heeft, samen met de betrokken gemeente en de GGD, uitvoerig onderzoek gedaan naar ook de thema’s vervoer en wonen, maar heeft geen bron van de besmettingen kunnen detecteren. De arts infectieziekten van de GGD concludeert dat het een complex van de drie factoren (wonen, werken en vervoer) is, mogelijk verergerd door gedrag ((niet-)naleving van de regels door mensen). Het bedrijf is inmiddels weer opgestart. De Inspectie SZW (ISZW) heeft nauw contact met de Veiligheidsregio om alle uitkomsten te bespreken naar aanleiding van de maatregelen die zij, samen met de GGD en de onderneming, heeft genomen. Afgelopen week is op nog een ander vleesverwerkend bedrijf een cluster geconstateerd. Dit bedrijf is (nog steeds) gesloten; de Veiligheidsregio en de GGD zijn nauw betrokken. De Veiligheidsregio heeft aangegeven dat zij graag een inspectie zouden willen laten uitvoeren (door de ISZW) als dit bedrijf weer gaat opstarten. De minister concludeert dat het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19 goed functioneert. Het Samenwerkingsplatform is meteen geïnformeerd over de casussen en de projectleider van het Samenwerkingsplatform heeft contact met de operationeel leiders van de betreffende Veiligheidsregio’s. De Veiligheidsregio’s geven aan dat de situatie onder controle is. De Landelijke Regietafel is vervolgens door de projectleider op de hoogte gesteld. In het debat van 3 november heeft de minister toegezegd te zullen nagaan op welke manier het Samenwerkingsplatform benut kan worden om bedrijven proactief besmettingen te laten voorkomen in hun eigen omgeving. De projectleider van het Samenwerkingsplatform heeft laten weten dat de meest betrokken branches en partijen (vleesverwerkende industrie en wonen) zijn geïnformeerd over het bestaan en de opdracht van het Samenwerkingsplatform en dat zij uitgenodigd zijn voor een gesprek. Daar zijn al meerdere branches positief op ingegaan en binnenkort wordt dit opgevolgd. Daarnaast heeft het Samenwerkingsplatform weliswaar toezicht en handhaving als instrument, maar vaak doet het Samenwerkingsplatform ook aan advisering, samen met de Veiligheidsregio en de GGD. Het Samenwerkingsplatform voert dan bijvoorbeeld het gesprek met de directie van een onderneming over wat een onderneming nog meer kan doen om de besmettingen te voorkomen dan wel terug te dringen.

Het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19 heeft in de periode 1 september 2020 tot en met 11 november 2020 in totaal 35 meldingen gekregen: een keer op het thema vervoer, elf keer op het thema wonen en 23 keer op het thema werken. Het Samenwerkingsplatform heeft in totaal zestien keer een integrale inspectie gedaan en er staan nog vier inspecties gepland op korte termijn. Op dit moment onderzoekt de minister hoe een meldplicht kan worden vormgegeven voor bedrijven met COVID-19 besmettingen onder medewerkers (zie motie Ouwehand, 10 november). ⁷⁵

18

Op 18 november beantwoordt minister De Jonge, mede namens minister Schouten de vragen van het lid Ouwehand die gesteld zijn op **28 september**. De minister meldt dat navraag bij Vion leert dat, nadat de Chinese overheid een importverbod op Nederlands varkensvlees instelde, Vion haar slachtcapaciteit tijdelijk verminderde door het aantal slachturen te verlagen. Nu de vraag naar varkensvlees weer toeneemt, brengt Vion het aantal slachturen weer naar het normale niveau. Van het verlagen of verhogen van slachttempo’s is geen sprake. Tevens geeft de minister aan dat de veiligheidsregio desgevraagd bevestigd heeft dat Vion de afspraken wel degelijk is nagekomen. De minister geeft verder aan dat er geen aanwijzingen zijn dat het virus zich verspreidt via het eten of bereiden van voedsel. Onderzoek suggereert dat voedsel het virus over grote afstanden kan verspreiden en ergens anders aan de basis van een uitbraak kan staan. In theorie kan dit, maar staat deze route in geen verhouding tot de rol van humane mobiliteit bij de verspreiding van het virus. ⁷⁶

Tevens informeert minister De Jonge de Tweede Kamer in een brief over het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19. Het Samenwerkingsplatform heeft als taken:

- Het verzamelen, analyseren en delen van informatie van de operationele partners om sectoren met een hoog risico op besmetting met het coronavirus te identificeren.
- Het coördineren van preventieve acties om potentiële brandhaarden in risicosectoren te voorkomen.
- Het voorbereiden, met respect voor de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de verschillende partijen, van een gecoördineerde inzet op het regionale niveau. Dit om snel te kunnen optreden bij een uitbraak in een bedrijf of een sector zoals recent bij slachterijen.
- Het onderhouden van contacten met buitenlandse autoriteiten, in het bijzonder de Duitse regionale overheden, gezien de grensoverschrijdende aspecten van arbeidsmigratie.

Het samenwerkingsplatform zal werkzaam zijn zolang het risico op COVID-19 besmetting in Nederland aanwezig is. Het Samenwerkingsplatform werkt in een draaiboek het scenario uit waarin bijvoorbeeld een slachthuis gesloten wordt door de Veiligheidsregio en deze situatie ook leidt tot regionale quarantaine. Van 1 september tot en met 15 oktober heeft het Samenwerkingsplatform gecoördineerde inzetten/inspecties gedaan waarvan 5 op het terrein van werkomstandigheden en 2 op het terrein van woonomstandigheden. Het plan van aanpak van het Samenwerkingsplatform is bij de brief gevoegd. ⁷⁷

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

**4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes**

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

December

18

Op 18 december stemt de Landelijke Regietafel in met het aangepaste onderzoeksvoorstel van het RIVM dat door VWS voorafgaand aan het overleg ‘in klein comité’ is verspreid. Afgesproken wordt dat VWS bij het RIVM nagaat wanneer de resultaten verwacht kunnen worden. ^{78 79 80}

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

**4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes**

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Januari 2022

08

Op 8 januari is de definitieve versie van het RIVM onderzoeksvoorstel gereed, inclusief de kosten en de doorlooptijd. ⁸¹

25

Op 25 januari start het RIVM met het onderzoek naar koude ruimtes en COVID-19 in de voedselindustrie. ⁸²

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

**4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes**

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Februari

26

Op 26 februari informeert SZW tijdens overleg van de Landelijke Regietafel naar het onderzoek naar koude ruimtes en COVID-19 clusters in de voedselindustrie. Afgesproken wordt dat de resultaten van het onderzoek met de Landelijke Regietafel worden gedeeld. ⁸³

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

**4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes**

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Maart

24

Op 24 maart informeert minister De Jonge de Tweede Kamer in een brief over hoe de motie Ouwehand (PvdD) inzake een meldplicht voor bedrijven met COVID-19 cluster onder medewerkers van 4 november 2020 wordt uitgevoerd. De minister ziet in het beoogde wetsvoorstel sluiting locaties ter uitvoering van de motie van de leden Klaver en Ouwehand de mogelijkheid om de strekking van de motie van mevrouw Ouwehand van 4 november 2020 tot uitvoering te brengen. De motie van de leden Klaver en Ouwehand is erop gericht om een wettelijke grondslag te creëren om bij het niet naleven van coronamaatregelen, waardoor een bronbesmetting ontstaat, te kunnen reageren met een tijdelijke sluiting van een bedrijfspand.⁸⁴

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

**4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes**

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

April

22

Op 22 april wordt op last van de NVWA kalverslachthuis ESA in Apeldoorn per direct gesloten omdat het bedrijf een tiental positief geteste medewerkers niet naar huis stuurde. De positief geteste medewerkers konden zo in contact komen met dierenartsen van de NVWA. Daarop besluit de NVWA de keuringswerkzaamheden te staken.⁸⁵

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

**4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes**

5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19

Bronnen

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Mei

11

In de stand-van-zakenbrief COVID-19 aan de Tweede Kamer van 11 mei gaat minister De Jonge in op actuele situatie in slachthuizen. Daarmee voldoet de minister aan De toezegging van de Minister voor Medische Zorg en Sport (MZS) van 15 april aan de Kamer om nader in te gaan op meldingen bij slachthuizen, inclusief de cijfers en de toezegging van de Minister-President tijdens het debat van 22 april dat de Minister voor MZS op de stand van zaken m.b.t. slachthuizen terug zou komen. De minister geeft o.a. aan dat dit jaar door het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en Covid-19 bij zeven bedrijven in de vleesverwerkende industrie interventies zijn gepleegd na geconstateerde coronabesmettingen. Voorts schetst minister De Jonge de verantwoordelijkheden van betrokken bedrijven, de NVWA en de Inspectie SZW, vanuit de overweging dat het goed is om ieders rol en verantwoordelijkheid scherp voor ogen te houden. Bedrijven en organisaties zijn zelf verantwoordelijk voor het naleven van wet- en regelgeving en het bieden van gezonde en veilige werkomstandigheden. Dat geldt dus ook voor de vlees- en pluimvee verwerkende bedrijven (inclusief de slachthuizen). De NVWA is verantwoordelijk voor het veterinaire toezicht op slachthuizen. De Inspectie SZW houdt toezicht op de arbeidsomstandigheden.⁸⁶

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes

**5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19**

Bronnen

Dec

Jan

Feb

5. Addendum: RIVM-onderzoek “koude ruimtes” en Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19

December 2021

17

Op 17 december 2021 bespreekt de Landelijke Regietafel Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19 de concept *Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19* en stelt deze, met enige aanvullingen, vast. In deze rapportage legt het Landelijk Operationeel Team Corona (LOT-C) eindverantwoording af over de opdracht voor de uitvoering van de werkzaamheden van het Samenwerkingsplatform.⁸⁷

28

Op 28 december biedt het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) het onderzoeksrapport *“COVID-19 in relatie tot “koude ruimtes” zoals aanwezig in onder andere de vleesverwerkende industrie”* aan het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) aan.

Het RIVM tekent aan dat op voorhand reeds is geconstateerd dat de geïsoleerde rol van de “koude ruimte” (werkruimte in de vleesverwerkende industrie met een maximale temperatuur van 12°C) als risicofactor voor het ontstaan van COVID-19-clusters zeer lastig te onderzoeken is aangezien er vele andere factoren een rol spelen in het ontstaan van clusters.

Het RIVM concludeert in het rapport dat, alhoewel er potentiële “koude ruimte” specifieke risico-verhogende factoren zijn (zoals lage temperatuur, geforceerde luchtstromen, beperkte ventilatie en arbeidsomstandigheden), uit de bedrijfsinterviews bleek dat binnen vleesverwerkende bedrijven minstens net zoveel besmettingen plaatsvinden onder werknemers in “niet-koude ruimtes” als in “koude ruimtes”. Naar aanleiding van het veldonderzoek bij een varkensslachterij acht het RIVM hoewel een derde van de medewerkers positief testte op SARS-CoV-2, wijdverbreide overdracht van SARS-CoV-2 via lucht en oppervlakken binnen de varkensslachterij op het moment van onderzoek onwaarschijnlijk aangezien er zeer weinig SARS-CoV-2 in de omgeving werd aangetroffen.⁸⁸

31

Op 31 december eindigt de opdracht aan het LOT-C voor het in standhouden van het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19, conform besluit van de Landelijke Regietafel.⁸⁹

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes

**5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19**

Bronnen

Dec

Jan

Feb

Januari 2022

17

Op 17 januari 2022 biedt het LOT-C de definitieve *Eindverantwoording Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19, 01-01-2022* per e-mail aan aan de (voormalige) Landelijke Regietafel Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19. ⁹⁰

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

Samenvatting

1. Maart 2020

2. Mei 2020

3. Juni 2020

4. Nasleep: media-aandacht,
Kamervragen en onderzoek
naar koude ruimtes

**5. Addendum: RIVM-onderzoek
“koude ruimtes” en
Eindverantwoording
Samenwerkingsplatform
Arbeidsmigranten en
COVID-19**

Bronnen

Dec

Jan

Feb

Februari

01

Op 1 februari stuurt het LOT-C het RIVM-onderzoeksrapport *“COVID-19 in relatie tot “koude ruimtes” zoals aanwezig in onder andere de vleesverwerkende industrie”* per e-mail aan de leden van de (voormalige) Landelijke Regietafel Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19, conform afspraak⁹¹ met de Landelijke Regietafel.⁹²

Eindnoten

Vanaf dit overzicht kunt u terug naar de lopende tekst door op het cijfer voor de eindnoot te klikken.

1 Uit interview met [ambtelijk VWS] (2020, 11 december)

2 VWS (2020). Werkverdeling, tijdlijn, incidenten voor SZW [tijdlijn opgesteld door Directie Publieke Gezondheid].

3 De brief zelf is niet meer te vinden, wel wordt er naar verwezen in deze brief: NVWA (2020, 23 mei). Navolging RIVM-richtlijnen [brief].

4 Vion (2020, 4 mei). Coronabesmettingen bij medewerkers van Vion.
URL: <https://www.vionfoodgroup.com/nl/news/coronabesmettingen-bij-medewerkers-van-vion>

5 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 8 mei). Gewijzigde motie van de leden Van Esch en Ouwehand ter vervanging van die gedrukt onder nr. 333 [Kamerstuk].
URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-25295-345.html>

6 LNV (2020, 25 mei). Verslag overleg COVID-19 en slachterijen op 25 mei 2020 [intern verslag].

7 Trouw (2020). Vleessector vindt kritiek op hygiëne in coronatijden niet terecht. 13 mei 2020.
URL: <https://www.trouw.nl/nieuws/vleessector-vindt-kritiek-op-hygiene-in-coronatijden-niet-terecht-b46273696/>

8 AD (2020, 13 mei). Schouder aan schouder aan de lopende band: slachterijen willen coronatests.
URL: <https://www.ad.nl/economie/schouder-aan-schouder-aan-de-lopende-band-slachterijen-willen-coronatests-a92d1a5b/>

9 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 14 mei). Kamerstukken II, nr. 08674: vragen gesteld door de leden der Kamer.

10 LNV (2020, 20 mei). Informatie inzake melding GGD bij een vestiging slachthuis Groenlo [Kamerbrief].

11 VWS (2020). Werkverdeling, tijdlijn, incidenten voor SZW [tijdlijn opgesteld door Directie Publieke Gezondheid VWS].

12 Uit media-overzicht COVID-19 NSOB.

13 Trouw (2020, 23 mei). Niemand weet of de besmette werknemers van het slachthuis wel in quarantaine gaan. URL: <https://www.trouw.nl/nieuws/niemand-weet-of-de-besmette-werknemers-van-het-slachthuis-wel-in-quarantaine-gaan-b5f9906c/>

14 NVWA (2020, 23 mei). Navolging RIVM-richtlijnen [brief].

15 VNOG (2020, 24 mei). Aanvullende maatregelen van VNOG voor VION.
URL: <https://www.vnog.nl/coronavirus/nieuws-over-corona?start=24>.

16 Trouw (2020). Waarom slaat het coronavirus juist in slachterijen zo hard toe? 25 mei 2020.
URL: <https://www.trouw.nl/nieuws/waarom-slaat-het-coronavirus-juist-in-slachterijen-zo-hard-toe-be8coc88/>

17 Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland (2020, 25 mei). Oproep aanleveren gegevens medewerkers [brief].

18 Het overleg tussen deze partijen wordt op meerdere momenten daarna voortgezet, met name ook voor de oprichting van het samenwerkingsplatform.

19 Zie 27 mei voor de opdracht en 29 mei voor de reactie hierop vanuit de GGD'en.

20 LNV (2020, 25 mei). Verslag overleg COVID-19 en slachterijen op 25 mei 2020 [intern verslag].

21 Trouw (2020). Schouten: Slachthuizen moeten werknemers beter beschermen. 26 mei 2020.
URL: <https://www.trouw.nl/nieuws/schouten-slachthuizen-moeten-werknemers-beter-beschermen-bf0c1c23/>

22 VWS (2020). Werkverdeling, tijdlijn, incidenten voor SZW [tijdlijn opgesteld door Directie Publieke Gezondheid VWS].

23 Centrale Organisatie voor de Vleessector (2020, 26 mei). Maatregelen in de vleessector nav Corona [brief].

24 Tweede Kamer (2020, 26 mei). Vragen van het lid Asscher (PvdA) aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over het bericht dat bij een slachthuis 1 op de 5 medewerkers besmet is met corona [schriftelijke vragen]. URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20192020-3278.html>

25 VWS (2020, 27 mei). FW: ‘opdracht’ ggd slachthuizen [e-mail].

26 Nepluvi (2020, 27 mei). Pluimveeslachterijen nemen verantwoordelijkheid i.v.m. corona maatregelen [brief].

27 Besluit voorzitter Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland; Volkskrant (2020, 27 mei). Zeven-tien busjes van vleesbedrijf Vion, tjokvol arbeidsmigranten. URL: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/zeventien-busjes-van-vleesbedrijf-vion-tjokvol-arbeidsmigranten-bd7b9311/>

28 JenV (2020, 27 mei). COVID-19 en slachthuizen – MCCb 27 mei [verslag].

29 Brabants Dagblad (2020, 29 mei 2020). Slachterij Helmond dicht: 1 op de 6 geteste werknemers besmet. URL: <https://www.bd.nl/binnenland/slachterij-helmond-dicht-1-op-de-6-geteste-werknemers-besmet-a47f99c7/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.ad.nl%2Fbinnenland%2Fzeker-18-coronabesmettingen-bij-grootste-slachthuis-van-nederland%7Ea80c3607%2F>

30 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2020, 29 mei). Brief aan de voorzitters veiligheidsregio's naar aanleiding van de vleesverwerkende bedrijven [brief].

31 Sequenzen is een uitgebreide genetische analyse waarbij de 30.000 letters van het erfelijke materiaal van het virus dat bij een patiënt is bemonsterd helemaal in kaart wordt gebracht.

32 LNV (2020, 29 mei). Geannoteerde agenda voor overleg d.d. 29 mei [intern document].

33 VWS (2020). Werkverdeling, tijdlijn, incidenten voor SZW [tijdlijn opgesteld door Directie Publieke Gezondheid].

34 JenV (2020, 27 mei). COVID-19 en slachterijen [verslag].

35 Trouw (2020, 2 juni). Corona bij achttien medewerkers van Vion in Boxtel.
URL: <https://www.trouw.nl/economie/corona-bij-achttien-medewerkers-van-vion-in-boxtel-ba5ab3e9/>

36 VWS (2020). Werkverdeling, tijdlijn, incidenten voor SZW [tijdlijn opgesteld door Directie Publieke Gezondheid].

37 Food&Agribusiness (2020, 2 juni). Slachterij Van Rooi twee weken langer dicht.
URL: <https://www.foodagribusiness.nl/slachterij-van-rooi-twee- weken-langer-dicht/>

38 Tweede Kamer (2020, 2 juni). GEWIJZIGDE MOTIE VAN DE LEDEN SMEULDERS EN BROMET TER VERVANGING VAN DIE GEDRUKT ONDER NR. 8; URL: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2020D21349&did=2020D21349>

39 LNV (2020, 3 juni). CONCEPT Afspraken n.a.v. overleg over COVID-19 en slachthuizen met COV en Nepluvi d.d. 3 juni 2020 [intern verslag].

40 Hiermee wordt de Gesundheitsämter bedoeld.

41 Minister van VWS (2020, 3 juni). COVID-19 Update stand van zaken [Kamerbrief].

42 Brabants Dagblad (2020, 4 juni). Experts: ‘Megaslachterij Vion zou gesloten moeten worden’. URL: <https://www.bd.nl/binnenland/experts-megaslachterij-vion-zou-gesloten-moeten-worden-a2023b15/>

43 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 4 juni). Kamerstukken II, nr. 10103: vragen gesteld door de leden der Kamer.

44 FNV (2020, 4 juni). Eerst zien, dan geloven of veiligheid in slachthuizen wordt nageleefd. URL: <https://www.fnv.nl/nieuwsbericht/sectornieuws/fnv-overheid/2020/06/eerst-zien-dan-geloven>

45 In de tijdlijn die is bijgehouden door de Directie Publieke Gezondheid zijn ook deze gebeurtenissen opgenomen omdat voor deze bedrijven veel van dezelfde omstandigheden en risico's gelden als voor de slachterijen.

46 Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 10 juni). Kamerstukken II, nr. 1109: motie van het lid Ouwehand.

47 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2020, 11 juni). Eerste aanbevelingen van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten o.l.v. Emile Roemer [intern document].

48 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 24 juni); Kamerstukken II, nr. 3278: vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden. URL: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020Z09417&did=2020D25987>

49 Minister van VWS (2020, 25 juni). COVID-19 Update stand van zaken [Kamerbrief].

50 GGD GHOR (2020, 29 juni). Plan van aanpak risicovolle ketens.

51 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 1 juli). Kamerstukken II, nr. 25295: Reactie op aangenomen moties over COVID-19 gerelateerd aan slachthuizen en de nertsenhoudery; URL: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020D27502&did=2020D27502

52 Nieuwsuur (2020, 5 juli). Seizoen 2020, aflevering 186.
URL: https://www.npostart.nl/nieuwsuur/05-07-2020/VPWON_1310848

53 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 7 juli). Kamerstukken II, nr. 13653: vragen gesteld door de leden der Kamer.

54 Zie 7 september voor de beantwoording van deze vragen.

Eindnoten (vervolg)

55 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 7 juli). Kamerstukken II, nr. 13653: vragen gesteld door de leden der Kamer.URL: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020Z13656&did=2020D28900>

56 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 17 juli). Kamerstukken II, nr. 3548: vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden.

57 Het Parool (2020, 24 juli). Onderzoek vleesfabriek: besmetting corona over 8 meter. URL: <https://www.parool.nl/wereld/onderzoek-vleesfabriek-besmetting-corona-over-8-meter~bf8d6f7e/>

58 Dit onderzoek werd gestart naar aanleiding van een van de grootste uitbraken bij het Duitse bedrijf Tönnies, waar 1500 werknemers besmet bleken te zijn met het virus. Uit het onderzoek blijkt dat de woonomstandigheden van medewerkers geen rol speelden in de verspreiding.

59 VWS (2020, 31 juli). Aanvullend onderzoek COVID19 transmissie ‘koude ruimtes’ [e-mail].

60 RIVM (2020, 31 juli). Plan van aanpak onderzoek ‘koude ruimtes’ COVID19 clusters in de voedselindustrie [intern document].

61 NOS (2020, 2 augustus). Werknemers slachterij Van Rooi: wij moesten werken met coronaklachten. URL: <https://nos.nl/artikel/2342649-werknemers-slachterij-van-rooi-wij-moesten-werken-met-coronaklachten#:~:text=Werknemers%20slachterij%20Van%20Rooi%3A%20wij%20moesten%20werken%20met%20coronaklachten,-ANP&text=Medewerkers%20van%20slachterij%20Van%20Rooi,angst%20hun%20baan%20te%20verliezen>.

62 Zie 2 augustus.

63 Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 12 augustus). Kamerstukken II, nr. 3708: vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden.

64 VWS (2020, 5 oktober). FW: COVID19 voedselindustrie [e-mail].

65 Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 7 september). Kamerstukken II, nr. 4036: vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden.

66 Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 7 september). Kamerstukken II, nr. 4036: vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden.URL: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/07/aanbiedingsbrief-beantwoording-kamervragen-over-nalatigheid-nvwa-bij-corona-in-slachthuizen>.

67 Tweede Kamer der Staten Generaal (2020, 16 september) URL: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020Z16447&did=2020D35634>.

68 Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 28 september). Kamerstukken II, nr. 17349: vragen gesteld door de leden der Kamer.

69 VWS (2020, 5 oktober). FW: COVID19 voedselindustrie [e-mail].

70 Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 14 oktober). Kamerstukken II, nr. 644: motie van het lid Van Esch.

71 VWS (2020, 26 oktober). Conceptagenda voor het overleg van de landelijke regietafel d.d. 26 oktober 2020 [interne annotatie].

72 Minister van VWS (2020, 27 oktober). Stand van zaken COVID-19 [Kamerbrief]. URL: www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020D42594&did=2020D42594.

73 Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 5 november). Kamerstukken II, nr. 35570: Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Dierengezondheidsfonds (F) voor het jaar 2021 - verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden.

74 Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 4 november). Kamerstukken II, nr. 701: motie van het lid Ouwehand.

75 Minister van VWS (2020, 17 november). Stand van zakenbrief COVID-19 [Kamerbrief]. URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-25295-713.html>.

76 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2020, 18 november). Kamervragen [brief].

77 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2020, 18 november). Verzoek uit Regeling van werkzaamheden inzake Reactie op de motie-Van Esch over een landelijk plan van aanpak voor de bestrijding van de coronavirus in de vleesindustrie (25295 nr. 644).

78 Ministerie van Justitie en Veiligheid (2020, 18 december). Verslag Landelijke Regietafel 18-12-2020 [intern verslag].

79 Navraag door VWS bij het RIVM na dit overleg leert dat dit eind 2021 zal zijn.

80 RIVM (2021, 7 juni). RE: Koude Ruimtes onderzoek [interne e-mail].

81 RIVM (2020). Verkort plan van aanpak onderzoek ‘koude ruimtes’ COVID19 clusters in de voedselindustrie [intern document].

82 Ministerie van Justitie en Veiligheid (2021, 26 februari). Overleg Landelijke Regietafel “Arbeidsmigranten en COVID-19” [intern verslag].

83 Ministerie van Justitie en Veiligheid (2021, 26 februari). Overleg Landelijke Regietafel “Arbeidsmigranten en COVID-19” [intern verslag].

84 Minister van VWS (2021, 24 maart). Reactie op de motie van het lid Ouwehand over een meldplicht voor bedrijven met een COVID-19-cluster [Kamerbrief]. URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-25295-1091.html>.

85 Omroep Gld (2021, 22 april). Slachthuis dicht nadat medewerkers met corona niet naar huis zijn gestuurd [nieuwsbericht].

86 Minister van VWS (2021, 18 mei). Stand van zakenbrief COVID-19 [Kamerbrief]. URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-25295-1179.html>.

87 E-mail LOT-C (2022, 17 januari) aan de leden van de Landelijke Regietafel - Eindrapportage SP AMC en definitieve notulen Landelijke Regietafel 17/12/21. [interne e-mail].

88 E-mail RIVM aan VWS/PDC-19 (2021, 28 december). [interne e-mail].

89 Ministerie van Justitie en Veiligheid (2021, 25 juni). Overleg Landelijke Regietafel “Arbeidsmigranten en COVID-19” [intern verslag]

90 E-mail LOT-C (2022, 17 januari) aan de leden van de Landelijke Regietafel - Eindrapportage SP AMC en definitieve notulen Landelijke Regietafel 17/12/21. [interne e-mail].

91 Ministerie van Justitie en Veiligheid (2021, 26 februari). Overleg Landelijke Regietafel “Arbeidsmigranten en COVID-19” [intern verslag].

92 E-mail LOT-C (2022, 1 februari). RIVM Eindrapportage Onderzoek COVID-19 in relatie tot “koude ruimtes” zoals aanwezig in onder andere de vleesverwerkende industrie. [interne e-mail].

